

vázat na Mahátma Gándhího a na zkušenosti jeho i Martina Luthera Kinga. K dispozici jsou zkušenosti Šimona Pereze nebo Nelsona Mandely. Najde se ve světě nebo v ČR novodobý Gándhí, který nám ukáže jak vzdorovat násilí, aniž abychom se do těch ďábelských a satanských sítí sami zapletli?

Na rozloučenou ještě jedna myšlenka G. Bailieho (str. 37): Ježíšova smrt je lékem, ale je zároveň příkladem obětního beránka, kterých v dějinách bylo, je a bude mnoho. Lék souvisí s nemocí, kterou léčí. O jakou nemoc tedy jde? Tou nemocí člověka je hřích právě v podobě odsuzování druhých jako obětních beránků.

Jan Valeš

KONTRASTY A ALTERNATIVY

Jakub S. Trojan. Kontrasty a alternativy. Praha, OIKOYMENH, 2007, 202 s.

Ešte ani neutíchlá diskusia o jeho knihe *Ježíšův příběh – výzva pro nás* (OIKOYMENH, 2005), a už přichází Jakub S. Trojan, profesor teologickej etiky na ETF v Prahe a čerstvý jubilant, s novou publikáciou. Tento raz sa nejedná o rozsiahlu monotematickú štúdiu, ale o súbor kratších štúdií, ktoré majú spoločné ohnisko. Kontrasty a alternativy. Už samotný názov nám čo-to prezrádza o zámere autora. Všíma si kontrastné, na prvý pohľad až protikladné výroky či perikopy Písma, ktorých je v oboch častiach Biblie „bezpočet“ (pozn. 1 na s. 168), a snaží sa ich dať do vzájomného súvisu a tým z textu vyťažiť nové alternatívy – hlbší zmysel, ktorý má čo povedať i do situácie dnešného človeka. Tento „hlbší zmysel“ v žiadnom prípade nesmieme chápať ezotericky, ale skôr (ak to tak smiem povedať) „hermeneuticky“. Profesor Trojan zavrhuje výklad textu len z textu samotného, apeluje na prihliadnutie na širší kontext, dobovú situáciu a predovšetkým na určitú základnú intenciu Písma. V náväznosti na J. B. Součka a J. Hellera formuluje svoju „hermeneutickú stratégiu“, a totiž rozlíšenie stredu a okrajov Písma (s. 49). Stredom je pre neho zostupujúci Boh, Ježíš Kristus, ktorý sa ujíma slabých a marginalizovaných.

Pri čítaní knihy vyplynie na povrch i Trojanovo pochopenie Písma. Vníma ho ako rozhovor biblických svedkov, ako vydávanie svedectva naprieč generáciami. Verí, že i my dnešní veriaci stojíme v tomto dlhom rade, že aj k nám zaznieva slabý, sotva zachytiteľný (no niekedy i burácajúci) hlas Božej výzvy. Muzikologicky hovorí o Biblii ako o „polyfonickej skladbe“ (s. 9n), ktorej rôzne hlasy a party sa navzájom neprehlušujú a nerušia tak svoju krásu a platnosť, ale naopak, vytvárajú nádherný súlad.

V tomto duchu sa nesie tiež Trojanovo pochopenie pravdy (s. 192). Tá neleží na povrchu, nie je jednoducho k dispozícii, ale je skrytá (cf. skrytý Boh – Spasiteľ). Má dialogický charakter a práve dialógom – pomocou kontrastov a alternatív – sa k nej dopracovávame. Ale pozor! Nie v štýle „anything goes“, na ničom nezáleží. Myslí sa dialóg ako zodpovedná práca, angažovaný prístup vo všetkých

sférach života. Nielen vo vlastnej konfesii, ale aj naprieč denomináciami, v každodennom živote v štáte a spoločnosti. Trojan ukazuje, ako si to predstavuje. Vychádza síce z exegézy Písma, ale pracuje hlavne ako systematický teológ. Nezabúda však na dialóg s aktuálnymi spoločenskými otázkami dneška a ich filozofickými predpokladmi, leží mu na srdci politika, právo, etika a ekológia.

Pozrime sa však na jeho knihu bližšie. Skladá sa z piatich hlavných častí, obsahuje zoznam literatúry, menný register a zhrnutie v angličtine.

Prvú časť tvorí výklad podobenstva o zlých vinohradníkoch (Mk 12,1–12). Trojan plynulo rozvíja myšlienky, ktoré boli jadrom jeho predchádzajúceho teologického opusu. V podobenstve sa zameriava na teologické súvislosti (skôr ako na kristologické, antropologické či ekleziologické). Hlavná otázka znie: Čo nám podobenstvo hovorí o Bohu-Otcovi? Je nám podávaný obraz Boha zmluvy, ktorý pôsobí v skrytosti a nežiada obete (s. 21nn). Profesor Trojan zdôrazňuje, že „sme zaviazaní zmluvou voči Neprítomnému“ (s. 29), a to má určovať naše konanie, tak ako nám to ukázal Ježiš Kristus. K tomu mám jednu pripomienku. Keď sa povie zmluva, človek si predstaví spravidla dokument korigujúci nejaký právno-obchodný vzťah. Človek zaviazaný zmluvou sa snaží dodržať jej literu, ťažko však ide čo len o krok ďalej nad rámec zmluvy. Na toto nesmie teológ pri užití termínu zmluva zabudnúť. Ide o „dokonalejšiu spravodlivosť“ (Trojan na ňu nezabúda), ktorá má byť určujúcou v zmluvnom vzťahu. Zmluva a dokonalejšia, hojnejšia spravodlivosť musia byť v neustálom dialektickom napätí.

Druhá časť sa mi zdala najzaujímavejšia a najprínosnejšia. Najprv autor medituje nad veršom z Izaiáša (45, 15) o skrytom Bohu – Spasiteľovi. Trojan sa tu stavia do rádlovskeho – hejdánkovskej filozofickej línie, teologicky sa priznáva k D. Bonhoefferovi. Razi poňatie Boha ako Ne-predmetu. Boh je skôr Nikto ako Niekto. Je skrytý, nie je tu, ale prichádza. Pôsobí výzvou, zapáľuje naše srdcia svojimi iskrami. A tak môže byť Spasiteľom.

Nachádzame tu tiež ekologicky ladenú štúdiu o súde nad nebom a zemou (2 Pt 3,5–13). Trojan sa bráni voči fatalistickému chápaniu, ktoré by chcelo spečatiť osud zeme a katastrofický scenár vidí ako nevyhnutný. Namiesto na týchto „čertov na stenách“ poukazuje na zodpovednosť za stvorenie. Text nemá byť veštbá, ale výstražné memento (s. 50), výzva k činorodosti tvárou v tvár prichádzajúceho kráľovstvu Božiemu.

V záverečnej štúdiu druhej časti sa pražský etik venuje problematike identity reformovaných kresťanov (no myslím, že má čo povedať napr. aj luteránom) v súvislosti s Ježišovými rečami na vrchu. Jasne ukazuje, že kontrasty a alternatívy netreba hľadať len na pôde samotného Písma, ale tvorivé napätie a dialóg existuje (a má existovať) aj medzi Písmom a dogmatickými výpoveďami a cirkevnou praxou. Demonštruje to na príklade takých základných vieroučných princípov ako sú reformačné „soly“ (sola scriptura a sola gratia/fide). Tiež sa zaoberá vzťahom kresťana ku svetu.

Pomerne zdĺhavá sa mi zdala tretia časť, kde si náš autor všíma oddiel z Rim 13 vo vzťahu ku Zj 13 (poddanosť vrchnostiam vs. diabolskosť moci). Perikopu z lis-

tu Rímskym Trojan predstavuje v sedmorakej optike šiestich exegetov (K. Barth nám ponúka alternatívy hneď dve; originálna je Barthova interpretácia slovesa *hypotassein* ako angažovanej aktivity, s. 112). Snáď je tu nakumulovaných príliš veľa alternatív, čo vedie k dvom paradoxným zisteniam. Na jednej strane výklad stráca svoju dynamiku, no na druhej strane stručnosť interpretácie stanovísk jednotlivých vykladačov spôsobuje pomerne ťažkú sledovateľnosť pre toho, kto sa s dielami týchto autorov stretáva po prvýkrát. Ako oživujúca voda na tomto mieste pôsobí exkurz o prirodzenosti (s. 92–99). Za prínosnú považujem Trojanovu „civilnú“ interpretáciu mocností (*exúsiai*) ako tlakov, dejinných tendencií, ktoré majú pôvod v anonymnej ľudskej aktivite (s. 100). Poznámka na okraj: nerozumiem Trojanovmu tvrdeniu, že Kristus síce vládne nad mocnosťami, ale tie nie sú stvorené na jeho obraz a skrze neho (s. 121, pozn. 131). Kol 1,15n predsa tvrdí pravý opak!

Kontrapunkt k Rim 13 tvorí Zj 13, kde si Trojan všima dialektiku zjavnosti a skrytosti moci a jej diabolské podoby.

Práve moc patrí už dlhé roky do centra záujmu teologickej reflexie pražského etika a systematika a venoval jej dokonca samostatné monografie (*Moc víry a víry v moc, Moc v dejinách*). Práve pri úvahách o moci nezriedka prekračuje hranice poľí teologických a vstupuje do vôd filozofických. Tak je tomu i v štvrtej časti *Kontrastov a alternatív*, ktorá je venovaná pochopeniu moci u M. Foucaulta. Trojan sa necháva viesť interpretáciou K. A. Pasewarkovej, ku ktorej občas pripája svoje poznámky, takže k Foucaultovi sa vlastne dostávame z druhej ruky. Každopádne si myslím, že je to zdarný pokus o zoznámenie sa s týmto, v kresťanských kruhoch nie veľmi často čítaným a citovaným, francúzskym filozofom.

Záverečná časť je nazvaná príznačne „Záhadné slovo o meči“ (s. 167). Prof. Trojan si všima kontrastné výroky z evanjelií, kde Ježiš na jednej strane vyzýva ku kúpe meča, no na strane druhej zakazuje násilie. Trojan okrem alternatív niektorých nemeckých a anglosaských exegetov ponúka aj svoj pohľad na tieto skutočne obtiažne a tajomné výroky. Aj po starostlivej a zodpovednej myšlienkovvej práci však treba priznať, že k nejakému stopercentne istému záveru sa nepodarilo dopracovať. Trojan upozorňuje, že Ježišovo pôsobenie sa odohrávalo v neustálom napätí medzi pôlmi osobnej zbožnosti na jednej strane a sociálnou, politickou revolúciou na strane druhej (s. 191). Ježiš však nepodľahol ani jednej krajnosti, vo svojom mesiášskom raste si stále viac a viac uvedomoval, že „kráľovstvo Božie nie je z tohto sveta, ale je pre tento svet“ (E. Rádl). Toto poznanie však nebolo dané, ale vybojované v „jiskření a zážezích“.

Tak sa aj Jakub Trojan vo svojej knihe stavia proti každej strnulej danosti a osudovosti. Božie slovo je pre neho sila, ktorá rozbíja sfingy našich fixovaných a fixujúcich predstáv a dáva pľúcam cirkvi a spoločnosti hlboký nádech vzduchu pochádzajúci z Ducha. Jeho „alternatívu“ treba brať ako príspevok v rade svedectiev na cestu kráľovstvu, ktoré, hoci nie z tohto, je však pre tento svet.

Pavol Bargár